

mal Atatürk les chemins de l'occident (trc. Zeki Çelikkol), İstanbul 1998; A. Mango, *Atatürk* (trc. Füsün Doruker), İstanbul 1999; Nazmi Kal, *Atatürk'le Yaşadıklarını Anlatılar*, Ankara 2001; W. Sperco, *Mustafa Kemal Atatürk: 1881-1938* (trc. Zeki Çelikkol), Ankara 2001; *Hüsrev Gerede'nin Anıları: Kurtuluş Savaşı Atatürk ve Devrimler (19 Mayıs 1919 - 10 Kasım 1938)* (haz. Sami Önal), İstanbul 2002; Feroz Ahmad, *Modern Türkiye'nin Oluşumu* (trc. Yavuz Alogan), İstanbul 1995; M. Şakir Ülkütaşır, "Atatürk'e Bu Soyadı Nasıl Verildi ve Bunu Kim Buldu", *MK*, II/6-8 (1980), s. 6; Salih Omurtak v.dğr., "Atatürk", *İA*, I, 719-807; R. Mantran, "Atatürk", *EP* (İng.), I, 734 -735.



ŞERAFETTİN TURAN

II. ATATÜRK ve TÜRK DİLİ

Atatürk'ün gerçekleştirdiği inkılaplar arasında dil inkılabı özel bir yer tutar. Yazı veya alfabe reformu denilen reform da dil inkılabına sıkı sıkıya bağlıdır. Atatürk, Erzurum Kongresi'nin sona erdiği 7-8 Ağustos 1919 gecesi arkadaşlarından Mazhar Müfit'in hatıra defterine gelecekte yapacağı işleri not ettirirken Latin harflerinin kabul edileceğini de yazdırmıştır. Böylece gerçekleştirdiği birçok inkılap gibi bunu da çok önceden tasarlamış olduğu anlaşılabilir.

Türkler, İslâmiyet'i kabul ettikten sonra eski alfabelerini bırakarak bu dinin etkisiyle Arap harflerini almışlar ve 1000 yıldan fazla bir zaman bu harfleri kullanmışlardır. Özellikle Osmanlılar İslâm medeniyetinin Arapça, Farsça ve Türkçe karışımı ortak dilini meydana getirmişlerdir. Arapça ve Farsça muhteva bakımından Türkçe'ye Yunan, Latin ve Romalı unsurların İngilizce'ye yaptığı katkıyı yapmıştır (Lewis, s. 428-429).

Osmanlı Devleti'nin gerileme dönemine girmesiyle birlikte başlayan ıslahat ve modernleşme çalışmalarına paralel olarak Batı devletleri örnek alınmaya başlanmıştır. XVIII. yüzyıldan itibaren Avrupa'ya giden elçilerin ve XIX. yüzyılda gönderilen öğrencilerin burada Latin harflerini tanımaları ve bu yazıyı Arap yazısıyla karşılaştırmaları bazı teklifleri de beraberinde getirmiştir. Arap alfabesinin bir kısım Türk seslerini veremediği ve zor öğrenildiği öne sürülerek alfabenin ıslahı meselesi tartışılmaya başlanmıştır. İlk defa Münif Mehmed Paşa 1862 yılında Cem'iyet-i İlmiye-i Osmâniyye'de verdiği bir konferansta bu yolda birtakım teklifler ortaya atmış, Azerî Türkleri'nden Mirza Feth Ali Ahundzâde de ertesi yıl İstanbul'a gelip harfler konusunda Bâbü'ali'ye bazı görüşler sunmuştur. Ahundzâde'nin hazırladığı alfabe raporu Cem'iyet-i İlmiye-i Osmâ-

niyye'de görüşülmüşse de bu hususta herhangi bir çalışmaya girilmemiştir.

1923'te İzmir'de toplanan İktisat Kongresi'nde İzmirli Nazmi ile iki arkadaşı Latin harflerinin alınması konusunda bir önerge vermişlerdi; fakat kongre başkanı Kâzım Karabekir, "Latin harflerini kabul edemeyiz" diyerek kesin tavrını ortaya koymuştu (*Hâkimiyet-i Milliye*, 5 Mart 1923). Kâzım Karabekir'in bu tavrı çeşitli gazete ve dergilerde yeni tartışmalara yol açmıştır. 1924'te İzmir mebusu Şükrü Saracoğlu alfabe meselesini Büyük Millet Meclisi'ne getirmiş ve eğitim alanında yıllardan beri yapılan çalışmaların verimsiz kaldığını, bunun tek sebebinin Arap harfleri olduğunu ileri sürmüştür. Atatürk de konuşmalarında Türk eğitiminden söz ederken zaman zaman Arap kökenli yazı sistemini bir engel olarak değerlendiriyor ve milletin büyük çoğunluğunun okuma yazma bilmemesini buna bağlıyordu. 1926 Martında Bakü'de toplanan Türkoloji kongresinin dil seksiyonunda Sovyetler Birliği sınırları içinde kalan ve Tatar, Başkurt, Kazak, Kırgız, Özbek, Çuvaş, Yakut gibi adlar alan Türkler için kabul edilmesi düşünülen yazı sistemi üzerinde durulmuş, bütün Türkler için Arap alfabesi yerine Rus alfabesinin kabulü gündeme gelmişti. Fakat Rus alfabesinin Türk seslerini ifade edemediği anlaşılınca Latin esasından alınmış bir alfabe üzerinde tartışmalar yapılmış ve sonuçta bu kongrede Sovyetler Birliği'nde yaşayan Türkler için Latin asıllı yeni alfabeler kabul edilmişti. Sovyetler'in bu Latinleştirme politikasının başlıca gayesi, alfabe dolayısıyla halk üzerinde İslâmiyet'in ve ortak harflerin bütünleştirici etkisini azaltmak ve Sovyetler Birliği'nde yaşayan Türkler'le Türkiye Türkleri arasındaki kültürel teması kesmekti. Çünkü o yıllarda Arap alfabesi Türkler arasında yazıda birlik sağlıyordu. Türkler'in Latin alfabesini kabulünden sonra Ruslar'ın Latin yazısının yerine Kiril yazısını koymalarının sebebi de budur (Lewis, s. 427).

Bakü'de toplanan kongreden sonra *Akşam* gazetesi 28 Mart 1926'da, "Latin Harflerini Kabul Etmeli mi, Etmemeli mi?" başlığı altında bir tartışma açtı. Bu tartışmaya katılanlar arasında Ali Canip, Ali Ekrem, Muallim Cevdet, İbrahim Alâeddin, Necip Âsım, Avram Galanti, Hüseyin Suat, Halil Nimetullah, Veled Çelebi, İbrahim Necmi, Halit Ziya ve Abdullah Cevdet gibi tanınmış kişiler vardı. Bunların büyük çoğunluğu Latin harflerinin alınmasından yana idi. Bu tartışmalar kısa sürede diğer gazete ve dergilerde de yoğunluk kazan-

dı. Nitekim M. Fuad Köprülü, "Latin harflerinin kabulüne taraftar olanlar zannediyorlar ki Garp medeniyetine bu suretle daha çabuk ve daha kolay temessül edebiliriz. Halbuki Garp medeniyetine temessül harflerimizin tebdili ve Latin harflerinin kabulüyle kabil olamaz" diyerek Latin harflerinin alınmasına karşı çıkmıştı (*Millî Mecmua*, sy. 7 [1926], s. 1206-1207). Aynı şekilde Zeki Velidi de Latin harflerinin lisansımıza tatbikini imkânsız ve zararlı buluyordu (*TY*, IV [1926], s. 494-509).

Türkler arasında dil birliğini sağlayan Arap alfabesinin Sovyetler Birliği'nde terk edilip yerine Latin esasından alınmış birtakım yeni yazı sistemlerinin kabul edilmesinin ardından Atatürk'ün yazı reformuyla ilgili çalışmaları çabuklaştırdığı anlaşılmaktadır. Ancak 1928'den sonra Latin asıllı yeni alfabelerin Türk dillerinin seslerini veremediği bahanesiyle Sovyetler Birliği'nde alfabe alanında yeni çalışmalara girilmiş ve on yıl gibi kısa bir müddet sonra Sovyetler Birliği Türkleri için Rus alfabesinden alınmış yeni yazı sistemleri kabul edilmiş, böylece Sovyet Türkleri ile Türkiye Türkleri'nin arası tekrar açılmıştır.

Latin harflerinin alınmasını düşünmek üzere Vekiller Heyeti'nin 28 Mayıs 1928'de yaptığı toplantıda Falih Rifki, Fazıl Ahmet, Ruşen Eşref, Ragıp Hulûsi, Ahmet Cevat, Yakup Kadri, Mehmed Emin, İhsan Sungu ve İbrahim Grandi'den oluşan bir dil encümeninin kurulması kabul edildi. Encümen üyeleri 26 Haziran'da toplanarak çalışmalarına başladı. Komisyonun seçtiği harfleri Atatürk'e Falih Rifki götürdü. Komisyon, yeni alfabenin kabulünün ve benimsenmesinin beş ile on beş yıl sürebileceğini düşünüyordu. Fakat Atatürk bu süreyi çok uzun buldu ve, "Bu ya üç ayda olur, ya hiç olmaz" diyerek kararını bildirdi (Atay, s. 440). Atatürk, 9 Ağustos 1928 gecesi İstanbul'da Sarayburnu Parkı'nda kısa bir konuşma yaparak yazı reformunu başlatmış oldu. 1 Kasım günü Büyük Millet Meclisi'ni açarken yaptığı konuşmada da alfabe reformundan söz etti ve, "Büyük Türk milleti cehaletten, az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline uyan böyle bir vasıta ile sınırlanabilir. Bu okuma yazma anahtarı ancak Latin esasından alınan Türk alfabesidir" dedi. Daha sonra Büyük Millet Meclisi 1353 sayılı kanunla yeni harfleri oy birliğiyle kabul etti ve kanun 3 Kasım 1928'de yürürlüğe girdi.

1926'da yazı reformuna karşı çıkan M. Fuad Köprülü 1938 yılında yazdığı bir yazıda, reformu gerçekleştirmekle Ortaçağ Doğu kültüründen silkinip çağdaş Batı kül-

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

türü dairesine girme iradesini göstermiş olduğumuzu vurguluyordu (*Ölkü*, XII/67 [1938], s. 1-2). Köprülü'ye göre yeni alfabe dilimizdeki Arapça ve Farsça kelimelere, bu dillerden alınan gramer kurallarına artık hayat hakkı tanımıyordu. Yine Latin alfabesi sayesinde o zamana kadar kendi özel kimliklerini koruyan Arap ve Fars kökenli kelimeler de artık dilimizde tutunamayacaktı.

Gerçekte harf inkılabı daha kapsamlı ve daha derin bir inkılâp olan dil inkılâbının başlangıcıydı. Atatürk, Sadri Maksudî'nin *Türk Dili İçin* (1930) adlı kitabının başına yazdığı yazıda bu inkılâbın ana ilkesini açık olarak dile getirirken, "Millî hisle dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması millî hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk dili dillerin en zenginlerindedir. Ülkesini, yüksek istiklâlini korumasını bilen Türk milleti dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır" demişti.

Harf inkılâbından sonra takip edilen politika sayesinde okuma yazma öğrenme hızlanmış ve kolaylaşmıştır. Ancak Türk seslerini veren yeni yazı sisteminde bu defa da dildeki Arap ve Fars kökenli kelimelerin yazımında bazı problemler ortaya çıkmıştı. Atatürk'ün direktifini gerçekleştirmek üzere 12 Temmuz 1932 tarihinde Türk Dili Tedkik Cemiyeti kuruldu (bk. TÜRK DİL KURUMU). Atatürk cemiyetin başkanlığına Çanakkale mebusu Sâmih Rifat'ı, genel sekreterliğe de Afyonkarahisar mebusu Ruşen Eşref'i getirdi. Üyeliklere Ruşen Eşref'in teklifiyle Manisa mebusu Yakup Kadri ile Zonguldak mebusu Celâl Sahir tayin edildi. Cemiyet, yine Mustafa Kemal'in direktifiyle filoloji ve lengüistik ile Türk dili olarak iki ana kola ayrıldı. Bu kollar Türk dilinin sözlük ve terim, gramer ve sentaks ile etimolojisinden başka filoloji ve lengüistikle de meşgul olacaktı. Bu doğrultuda 26 Eylül 1932 tarihinde Dolmabahçe Sarayı'nda I. Türk Dil Kurultayı toplandı. Kurultayda kabul edilen çalışma programında Türk dilinin başka dillerle mukayeseli gramerinin yapılması, Osmanlı Türkçesi'ndeki Arapça ve Farsça kökenli sözlere yeni karşılıklar bulunması, Anadolu ve Rumeli ağızlarından sözler derlenmesi, Türkçe bir sözlük yanında bir gramer kitabının yazılması ve terimlerin Türkçeleştirilmesi gibi konular yer aldı.

1934'te *Osmanlıca'dan Türkçe'ye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi* adıyla iki ciltlik bir sözlük yayımlandı. Bu eserde Türkiye Türkçesi'nden ve Anadolu ağızlarından sözler yanında belli başlı Türk di-

yalektlerinden alınma sözler de yer almıştı. Eser çıktıktan hemen sonra dilde büyük bir karışıklık başladı. Çünkü *Tarama Dergisi*'nde Osmanlıca sözlere birçok karşılık verilmişti. Yazarlar ise bir kavram için kendi tercihlerine göre ayrı ayrı karşılıkları seçiyordu. Dilin bir çıkmaza girdiğini kabul eden Atatürk dilin bu çıkmazdan kurtarılması gerektiği ve bunun aşırınlardan kaçınmakla mümkün olduğu kanaatine varmıştı (Atay, s. 447).

18 Ağustos 1934'te yine Dolmabahçe Sarayı'nda toplanan II. Türk Dil Kurultayı, *Tarama Dergisi*'nin ortaya çıkardığı karışıklıkları gidermek için *Osmanlıca'dan Türkçe'ye Cep Kılavuzu* adıyla bir sözlük hazırlanmasını kararlaştırdı. Sözlük komisyonuna Falih Rıfki, Fuad Köprülü, Hasan Âli, Necmeddin Sadık, Reşat Nuri, Celâl Esat, Ali Muzaffer gibi üyeler seçildi. Komisyonun çalışmaları sonunda 1935'te *Osmanlıca'dan Türkçe'ye Cep Kılavuzu* ve *Türkçe'den Osmanlıca'ya Cep Kılavuzu* başlıklı sözlükler çıkarıldı. Bu kılavuzlarda Türkçe'si olan yabancı kelimeler tasfiye edilmiş, Türkçe'si olmayanlar ise bırakılmıştı. Ayrıca Türkçe kök ve eklerden yeni kelimeler türetilmişti. *Tarama Dergisi*'nin doğurduğu karışıklığı kısa sürede gideren cep kılavuzları, 24 Ağustos 1936'da Dolmabahçe Sarayı'nda toplanan III. Türk Dil Kurultayı'na sunuldu. Bu kurultayda ayrıca güneş-dil teorisi ortaya atıldı ve bu teori çeşitli tartışmalara yol açtı. Falih Rıfki'ye göre Atatürk'ün bu teoriye bağlanması, dilden atılan birçok yabancı kelimenin aslında Türkçe olduğunu ispat ettirerek Türk lügatını dünyanın en zengin lügatlarından biri haline getirmekte (*a.g.e.*, s. 479). Atatürk, Türk dilinin geliştirilmesi üzerinde çalışırken dil bilimi konularıyla da ilgilenmeye başlamıştı. Dillerin doğuşu meseleleriyle uğraşırken Türk dilinin yeryüzünün en eski dilleri arasında yer alan bir ana dil olduğu inancı güç kazanmıştı.

Terim alanında yapılan çalışmaların ilk sonuçları 1937'de alınmış, 1937-1938 öğretim yılında yeni terimler kullanılmaya başlanmıştır. Atatürk, 1937'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni açarken yaptığı konuşmada bu gelişmeden duyduğu sevinci şöyle dile getirmişti: "Dil Kurumu en güzel ve feyizli bir iş olarak türlü bilimlere ait terimleri tesbit etmiş ve bu suretle dilimiz yabancı dillerin tesirinden kurtulma yolunda esaslı adımını atmıştır".

Atatürk'ün başlattığı dil reformu sadece Türk Dili Tedkik Cemiyeti'nin çalışmalarına münhasır kalmamıştır. 1934 yılında

kabul edilen soyadı kanunu da dil inkılâbı yolunda atılmış bir başka adımdır. Bu kanunun, bir yandan dilimizde eski Türkçe sözlerden kurulmuş soyadlarının yaygınlık kazanmasına yol açarken bir yandan da Arapça ve Farsça kökenli adlar yerine Türkçe adların kullanılmasını sağlamıştır. 24 Kasım 1934'te Türkiye Büyük Millet Meclisi 2587 sayılı kanunla Gazi Mustafa Kemal'e Atatürk soyadını verdi. Atatürk veya Türkata soyadları Saffet Arıkan tarafından teklif edilmişti. Mustafa Kemal Paşa ise daha soyadı kanunu çıkmadan "Atatürk"ü kullanmaya başlamıştı. Bu kanunun çıkmasından sonra Atatürk çalışma arkadaşlarına birçok soyadı vermiştir. Meselâ İsmet Paşa'ya İnönü, Hamdullah Suphi'ye Tanrıöver, Ruşen Eşref'e Ünaydın, Recep Bey'e Peker, Nuri Bey'e Conker soyadlarını o seçmişti. Türkçülük akımının güç kazandığı yıllarda Kaya, Aydın, Demir, Demirtaş, Gökalp gibi adlar yaygınlaşmış, bunların yanında Türk tarihinden alınma Oğuz, Ertuğrul, Yıldırım, Yavuz gibi adlar da çoğalmıştır. Soyadı kanununun çıkmasından sonra bu eski adların sayısı artarken yepyeni Türkçe adlar ve soyadları da kullanılmıştır.

28 Kasım 1934'te Atatürk *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesine *Ulus* adını vermiştir. Dil inkılâbına bağlı olarak 26 Kasım 1934'te kabul edilen başka bir kanunla bey, ağa, paşa gibi unvanlar kaldırılmış, bey yerine bay, hanım yerine bayan, paşa yerine de general (tuğgeneral, tümgeneral, korgeneral, orgeneral) karşılıkları alınmıştır. Fakat iyice kökleştiği için kolayca atılamayan bey, ağa, paşa, hanım unvanlarının kullanılmasına devam etmiştir. 9 Ocak 1936'da Ankara'da açılan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk dili ve Türk tarihi alanında başlatılan çalışmalara ilmî katkılarda bulunmaktaydı.

Atatürk yabancı terimlere, yabancı bilim sözlerine karşı çıkmak ve dil meselelerini tartışmakla kalmamış, terim ve söz üretme konusunda birçok örnek de vermiş, hatta bir geometri kitabı bile yazmıştır. III. Türk Dil Kurultayı'ndan sonra yazılan bu küçük kitap geometri öğrenenlere kitap yazacaklara kılavuz olarak düşünülmüştür. Kitapta Arapça geometri terimleri yerine birçok yeni karşılık bulunmuştur. Açık, üçgen, dörtgen, beşgen, yatay, dikey, düşey vb. bunların başlıcalarıdır.

Atatürk'ün dil ve özellikle terim konusunda Ziya Gökalp'in etkisi altında kaldığı doğrudur. Fakat hars, mefkûre, halkiyat, Türkiyat, Şarkiyat gibi terimler ortaya atan Gökalp'in yeni terimleri Arapça'ya

dayandırmasını Atatürk benimsememiş, mefkûre yerine "ülkü"yü, hars yerine de "kültür"ü kullanmıştır. Atatürk'ün başlattığı dil inkılâbı yabancı ülkelere ve özellikle bazı İslâm devletlerine örnek olmuştur. Nitekim 1934'te Türkiye'ye gelen İran Şahı Rızâ Pehlevî ülkesine dönünce bir dil akademisi kurdu muştur. Claude Hagège dünyanın başlıca dil reformcularını sayarken Martin Luther, M. Agricola, V. Karadžić, L. Stúr, B. Sulek, I. Aasen, E. Ben Yahuda ve J. Aavik'in yanında Atatürk'ü de zikretmiştir (*Language Reform*, I, 11-18).

BİBLİYOGRAFYA :

Ruşen Eşref, *Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin Kurulduğundan İlk Kurultaya Kadar Hatıralar*, Ankara 1933, s. 5-6; U. Heyd, *Language Reform in Modern Turkey*, Jerusalem 1954; Falih Rifki Atay, *Çankaya*, İstanbul 1961, s. 440, 447, 479; Mazhar Müfit Kansu, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, Ankara 1966, s. 131; A. Dilaçar, "Prof. J. Németh's Role in the Turkish Alphabet", *Hungaro-Turcica Studies in Honour of Julius Németh*, Budapest 1976, s. 351-456; Cl. Hagège, "Voies et destins de l'action humaine sur les langues", *Language Reform* (ed. I. Fodor - Cl. Hagège), Hamburg 1983, I, 11-18; B. Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu* (trc. Metin Kıratlı), Ankara 1984, s. 275-278, 420-431; E. Rossi, "La riforma Linguistica in Turchia", *OM*, XV (1925), s. 45-47; a.mf., "Un decennio di riforma Linguistica in Turchia", a.e., XXII (1942), s. 466-477; Zeki Velidi, "Türklerde Hars Buhranı", *TY*, IV (1926), s. 494-509; Köprülüzade M. Fuad, "Harf Meselesi", *Millî Mecmua*, sy. 7, İstanbul 1926, s. 1206-1207; a.mf., "Alfabe İnkılâbı", *Ülkü*, XII/67, Ankara 1938, s. 1-2; J. Deny, "La réforme actuelle de la langue turque", *En terre d'Islam*, X, Paris 1935, s. 223-247; Naim Kâzım Onat, "Atatürk Soyadı Üzerine Birkaç Hatıra", *Üllus*, 03.12.1949; Faik Reşit Unat, "Latin Alfabesinden Türk Alfabesine", *TDL*, II (1953), s. 721-734; Fevziye Abdullah Tansel, "Arap Harflerinin İslahı ve Değiştirilmesi Hakkında İlk Teşebbüsler ve Neticeleri", *TTK Belleten*, XVII/66 (1953), s. 223-249; Hasan Eren, "Atatürk ve Ziya Gökalp", *TDL*, XXVII (1953), s. 172-177; Fahri İz, "Atatürk ve Türk Dili", a.e., LIII (1987), s. 273-284.



HASAN EREN

III. ATATÜRK ve TÜRK TARİHİ

Atatürk, milletleri millet yapan ve onların varlıklarını sürdürmelerinde önemli bir unsur olan kültürün dil ve tarihe dayandığını gayet iyi biliyordu. Bu sebeple uzun bir savaş döneminden sonra kurulan millî devletin ilk yıllarından itibaren Türk milletinin benliğine kavuşması hususunda en büyük desteği Türk tarihinde bulmuştur.

Mustafa Kemal'in tarihe ve bilhassa Türk tarihine büyük ilgi duyduğu bilinmektedir. Özel kütüphanesindeki kitapların çoğunun tarihi ait olması da bunu göstermektedir. Tarihe olan ilgisi dolayısıyla ki İstanbul Dârülfünunu Edebiyat Fakültesi

Müdürlük Meclisi 19 Eylül 1923 tarihli toplantısında Yahya Kemal'in teklifiyle kendisine fahri müderrislik pâyesi vermiştir. Buna çok memnun olan Mustafa Kemal, telgrafla verdiği cevapta Türk kültürünün merkezi saydığı Edebiyat Fakültesi'nin fahri müderrisliğine seçilmiş olmasından dolayı teşekkür etmiş, millî istiklâlimizi ilim sahasında bu fakültenin tamamlayacağına olan inancını dile getirdikten sonra bu şerefli görevi üstlenen ilim heyeti arasında bulunmanın kendisi için bir iftihar vesilesi olduğunu bildirmiştir. Öte yandan fahri müderrislik beratını Ankara'ya götüreren Necip Âsım Yazıksız, İsmail Hakkı İzmirli ve Şemsettin Günaltay'ı kabul ederek okul sıralarından itibaren tarihe büyük ilgi duyduğunu, bu sebeple fahri müderrisliğin edebiyattan ziyade tarihe ait olduğunu belirtmiştir. M. Fuad Köprülü'nün yeni basılan *Türkiye Tarihi* adlı kitabını göndermesi münasebetiyle de Mustafa Kemal Paşa, bir hafta sonra kendi el yazısıyla Fuad Köprülü'ye gönderdiği mektupta büyük bir zevkle okuduğu bu önemli eserden faydalandığını, bunu meydana getirmek için sarfedilen mesaiyi takdir ettiğini, kendisinden millete ve Cumhuriyet'e faydalı olabilecek çalışmalar beklediğini bildirmiştir. Ayrıca eserin diğer cilt-

lerinin hazırlanıp yayımlanması için ne gibi maddî yardıma ihtiyaç duyulduğunu da Maarif vekili vasıtasıyla sordurmuştur.

Atatürk'ün Türk tarihine ve Türk diline verdiği önemi gösteren en önemli faaliyeti Türkiyat Enstitüsü'nü kurdu muştur. 12 Kasım 1924'te kurulan enstitünün yönetmeliğinin 1. maddesinde kuruluş amacı Türklüğe ait araştırmalar ve yayınlar yapmak, Türkiye dışındaki benzer kurumlarla ilişkilerde bulunarak milletlerarası bir ilim merkezi vazifesi görmek şeklinde tesbit edilmiştir. Cumhuriyet'in kuruluş yıllarındaki güçlüklerle rağmen Türk tarihinin araştırılmasına çeşitli imkânlar hazırlayan Atatürk 1928'den itibaren daha sistematik bir şekilde tarihe ilgilenmeye başladı. Okul kitapları başta olmak üzere bütün tarih kitaplarını toplatarak incelemeye aldı. Hatta yabancı dillerde yazılmış kitapları bile toplattı. Böylece çoğunluğunu tarih kitaplarının oluşturduğu Atatürk'ün kütüphanesi kurulmuş oldu.

Atatürk, tarih araştırmalarının müstakil bir kurum tarafından yürütülmesinin gerektiğine inanıyordu. Bunun için Nisan 1930 tarihinde Ankara'da toplanan VI. Türk Ocakları Kurultayı'nda onun direktifleriyle hazırlanmış olan bir önerge ile Türk tarihi ve medeniyetini araştırmak için devamlı bir heyet kurulması istendi. Teklif üzerine Türk Ocakları kanununa, "Merkez heyeti, Türk tarihi ve medeniyetini ilmî bir surette tedkik ve tetebbü eylemek vazifesiyle mükellef olmak üzere bir Türk tarihi tedkik heyeti teşkil eder" maddesi ilâve edildi.

On altı üyeden meydana gelen Türk Tarihi Tedkik Heyeti, ilk toplantısını 4 Haziran 1930'da yaparak çalışmalarını Atatürk'ün himayesinde Ankara İstasyonu'nda reisi cumhur özel kaleminin bulunduğu binada sürdürmeye başladı. Heyet aynı yıl sonlarına doğru *Türk Tarihinin Ana Hatları* adıyla bir kitap bastırdı. Kitabın hazırlanış amacı açıklanırken o zamana kadar Türkiye'de yayımlanan eserlerin çoğunda ve onlara kaynak olan yabancı tarih kitaplarında Türkler hakkında küçültücü ifadeler kullanıldığı, bunun da Türkler'in kendi benliklerini geliştirmelerinde zararlı olduğu belirtilmekte ve bu kitapla asıl gayenin buna benzer hataların düzeltilmesiyle millî bir tarih yazmak olduğu kaydedilmektedir.

Türk Ocakları Türk Tarihi Tedkik Heyeti, Mart 1931'de Türk Ocakları'nın kapanması üzerine müstakil bir cemiyet olarak varlığını devam ettirme kararı aldı. Kısa sürede hazırlık çalışmaları tamamlanarak

Mustafa Kemal Atatürk İstanbul'da Savarona yatında

